

Луцюк Павло Сергійович, адвокат,
член Вищої кваліфікаційної комісії
суддів України, доктор юридичних наук,
заслужений юрист України

ПЕРЕВІРКА ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Чільне місце в державній антикорупційній політиці посідає проведення судової реформи та якісне оновлення суддівського корпусу. Питання судової реформи є надзвичайно актуальними, оскільки безпосередньо пов'язані з авторитетом судової влади. Саме судді та суди (як колегіальні органи) є носіями судової влади, котрі реалізують її повноваження та функції. У ст. 124 Конституції України визначено: «Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди». Якість здійснення правосуддя безпосередньо залежить від професійного рівня та відповідальності суддів, дотримання ними етичних стандартів та відповідність їх професійним вимогам.

Важливим етапом судової реформи в Україні стало прийняття 2 червня 2016 року нової редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яким передбачено низку новел, зокрема вимогу щодо доброчесності для суддів і методи її перевірки.

У зазначеному Законі не визначено поняття «доброчесність судді». Загалом цю категорію можна сформулювати як морально-етичний фундамент діяльності судді, котрий визначає межу та спосіб поведінки, що має ґрунтуватися на принципах добрих відносин з особами, суспільством і державою, а також чесності в способі життя, виконанні професійних обов'язків та розпорядженні матеріальними ресурсами [1].

Стаття 62 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зобов'язує кожного суддю щорічно до 1 лютого подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України декларацію доброчесності за формою, що визначається Комісією.

Важливою ознакою доброчесності є її прозорість, тобто відкритість для громадськості. Декларація доброчесності судді є відкритою для загального доступу та оприлюднена на офіційному веб-сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів

України. У ній суддя зазначає прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, посаду й відомості про:

1) відповідність рівня життя наявному в нього та членів його сім'ї майну, одержаним ними доходам;

2) своєчасне та повне подання декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, достовірність задекларованих у них відомостей;

3) невчинення корупційних правопорушень;

4) відсутність підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності;

5) сумлінне виконання обов'язків та дотримання ним присяги;

6) невтручання в правосуддя, яке здійснюється іншими суддями;

7) проходження перевірки суддів відповідно до Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» та її результати;

8) відсутність заборон, визначених Законом України «Про очищення влади».

Декларація доброчесності судді може містити інші твердження, метою яких є перевірка доброчесності судді.

У ч.1 ст.87 «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, що з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) *критеріям професійної етики та доброчесності* задля кваліфікаційного оцінювання утворюється Громадська рада доброчесності.

Зазначена Рада, відповідно до ч. 6 ст. 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», за наявності відповідних підстав надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів України висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики й доброчесності, який додається до дос'є кандидата на посаду судді або до суддівського дос'є.

У разі, якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише тоді,

коли таке рішення підтримають не менш як 11 її членів (ч. 1 ст. 88 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Стаття 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що умисне неподання суддею декларації доброчесності у встановлені строки або умисне задекларування недостовірних (у тому числі неповних) тверджень є істотним дисциплінарним проступком або грубим нехтуванням обов'язками судді, що є несумісним зі статусом судді або вказує на його невідповідність займаній посаді. Наслідком учинення такого дисциплінарного проступку має бути звільнення з посади судді.

Подання декларації доброчесності не завершує процедуру її перевірки, оскільки Вища кваліфікаційна комісія суддів України наділена повноваженнями щодо перевірки даних, зазначених у цьому документі.

Інформацію щодо можливої недостовірності (у тому числі неповноти) тверджень судді в декларації доброчесності може надати будь-яка фізична чи юридична особа. Єдина вимога до такої інформації – вона не має бути анонімною.

Після отримання цієї інформації Вища кваліфікаційна комісія суддів України проводить відповідну перевірку, зокрема витребує необхідні документи та пояснення зацікавлених осіб.

Крім цього, перевірку доброчесності в обов'язковому порядку здійснюють у процесі регулярного кваліфікаційного оцінювання суддів.

Нині практика оцінювання доброчесності суддів перебуває на стадії вдосконалення й оновлення. Прикладом відкритого для громадськості процесу перевірки доброчесності суддів є проведення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України співбесід з кандидатами до Верховного Суду, під час яких питання доброчесності кожного кандидата було обов'язковим у порядку денному, а перебіг співбесіди, власне, транслювали в режимі онлайн.

Сьогодні надзвичайно актуальним є питання відносно доцільності створення антикорупційного суду. Дехто намагається представити цей процес як чи не єдиний спосіб подолати корупцію в Україні. Проте говорити про це саме в такому контексті не слід. Нині лунає багато критики стосовно того, що діючі суди не виносять обвинувальні вироки корупціонерам. На нашу думку, це явище варто розглядати

комплексно. Констатувати якісний, законний і швидкий розгляд справ можна лише тоді, коли справа розслідувана з дотриманням норм процесуального права, коли в опонентів обвинувачення відсутні процедурні важелі. Адже якщо під час досудового слідства через недостатню кваліфікацію, відсутність досвіду чи з інших причин порушено процедуру й такі «докази» є чи можуть бути визнані судом недопустимими, то чи може суд, ґрунтуючись на них, постановити законний вирок? Звісно, ні. Якщо зважати на те, що nereформованою залишилася лише судова система, то в нас майже все добре. Адже громадськість і значна частина суспільства пишається тим, що якісно і добротню здійснили реформування поліції та прокуратури. Лишився nereформованим суд. Цей процес означений низкою проблем. Так, сучасний суд досить часто перебирає на себе функцію обвинувачення, адже з тими «доказами» суду дуже складно працювати. Нам потрібний суд, який не залежатиме від влади, корупціонерів, політичних сил і різних псевдоактивістів.

Крім цього, відчутною є потреба в антикорупційному суді, здатному зруйнувати схеми системної корупції в органах влади та на державних підприємствах. Водночас зі справами, пов'язаними з хабарниками чи «корупціонерами» із сільських рад, які видають довідки селянам, матимуть справу місцеві суди.

Переконані, що наявна нині дискусія стосується того, хто буде призначати суддів і чи зможе влада контролювати їх. На нашу думку, важливим є те, щоб усі, хто причетний до цих процесів, були незалежними.

Список використаних джерел

1. Глущенко С. Що розуміти під професійною етикою та добросовістю в контексті кваліфікаційного оцінювання суддів? [Електронний ресурс] / С. Глущенко. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/125930-scho_rozumiti_pid_profesiynoyu_etikoyu_ta_dobrochesnistyu_v_.html. – Назва з екрана.